

מכתון במגילת החינוך בעלילת האשון

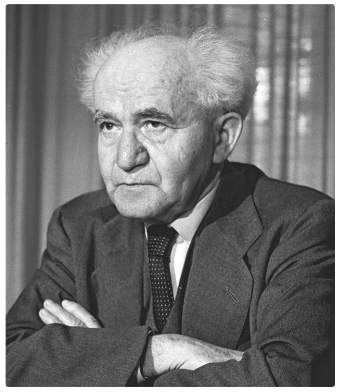
דולי לוי • מאיה דלל

לפניך ארבעה טקסטים. טקסט 1 הוא מאמר, טקסט 2 הוא ציטוטים, טקסט 3 הוא קטע מתוך נאום, וטקסט 4 הוא קטע מתוך חוק. קרא את ארבעת הטקסטים וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף*.

טקסט 1 - מאמר

דוד בן-גוריון

(מעובד על פי האתר "המכון למורשת בן-גוריון", 2010, אתר מרשתת <http://www.bgh.org.il/info/develop/biography/welcome.htm> באדיבות המכון למורשת בן-גוריון)

דוד בן-גוריון (1886-1973)

פסקה א

דוד בן-גוריון נולד בשנת 1886 בשם דוד גרין, בעיירה פלונסק שבפולין. אביגדור, אביו של דוד, היה ציוני ובביתו התכנסו ישיבות ואספות על עלייה לארץ ישראל והתיישבות בה. דוד הצעיר הושפע מאוד מפעילות זו. כשהיה בן 14 ייסדו דוד וכמה חברים מבוגרים ממנו אגודה ציונית לנערים בשם "עזרא". חברי האגודה היו מהפכנים, הם האמינו בעלייה לארץ ישראל ובהתיישבות בה, והבינו שעליהם לעשות מעשה ולא רק לדבר על אודותיו. דוד וחבריו התחייבו לדבר ביניהם רק עברית, וארגנו כיתות לימוד לצעירים בקרב עניי העיר, כדי שילמדו את השפה העברית שהייתה חשובה להם כל כך.

5

10

פסקה ב

בשנת 1906, כשהיה בן 20, עלה דוד גרין לארץ ישראל. באותה תקופה, ימי העלייה השנייה, עלו לארץ צעירים חילונים נוספים שבדומה לדוד הצעיר רצו לחיות בארץ מעבודת אדמה וליצור בה חברה יהודית טובה וצודקת יותר. מאחוריהם לא עמד כל ארגון, אלא רעיון מפעל התחייה הלאומית בארץ ישראל. השאיפה לגאולה לאומית התמזגה אצלם בשאיפה לתיקון עולם על ידי הקמת חברה חדשה, שוויונית וצודקת.

15

פסקה ג

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה גורש דוד בן-גוריון מהארץ, משום שנאשם בפעילות ציונית. הוא יצא לארצות הברית, ועם חברו יצחק בן צבי פעלו ככל שיכלו למען הציונות. לקראת סוף מלחמת העולם הראשונה עמד הצבא הבריטי לקראת כיבוש ארץ ישראל. אז פרסמה ממשלת בריטניה את "הצהרת בלפור" שבה הצהירה על תמיכתה בהקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל. בעקבות ההצהרה החלו בן-גוריון ובן צבי לארגן יהודים שרצו להילחם בגדודים יהודיים מיוחדים בצבא הבריטי. גדודים אלה נקראו "הגדודים העבריים". בן-גוריון הצטרף לאחד הגדודים, ואיתו חזר לארץ ישראל אחרי שנכבשה על ידי הכוחות הבריטיים.

20

25

* בבחינת הבגרות הטקסטים יופיעו כנספח למחברת, ולכן ההוראה מנוסחת בצורה זו, על פי הניסוח בבחינת הבגרות.

<p>אחרי שחזר לארץ ישראל השתחרר בן-גוריון מהצבא הבריטי. הוא פעל לאיחוד כל מפלגות הפועלים בארץ ישראל. כחלק מניסיון זה הקים בן-גוריון מפלגה בשם "אחדות העבודה". כמו כן הוקמה ה"הסתדרות" שאיחדה את כל הפועלים, דאגה למעמדם ולתנאי העבודה שלהם וכן לצרכים השונים שלהם, כגון: בריאות, חינוך ותרבות. לימים התאחדה מפלגתו של בן-גוריון עם מפלגה נוספת. בן-גוריון היה מנהיג המפלגה החדשה והגדולה, שנקראה מפא"י - מפלגת פועלי ארץ ישראל. מפלגה זו הייתה למפלגה הגדולה ביותר בתנועה הציונית, ובתור מנהיג המפלגה נבחר בן-גוריון לעמוד בראש הסוכנות היהודית שייצגה את הציונים בכל העולם.</p>	<p>פסקה ד</p> <p>30</p>
<p>בשנת תש"ח (1948), בעיצומה של מלחמת העצמאות, הכריז דוד בן-גוריון על הקמת מדינת ישראל. בטקס הקריא את הכרזת העצמאות של מדינת ישראל ובה התייחסות לעבר של העם היהודי, לציונות ולשאיפות המדינה. מיד עם הקמת המדינה היה בן-גוריון לראש הממשלה ולשר הביטחון הראשון של המדינה. כראש ממשלה וכשר ביטחון פעל בן-גוריון בתחומים שונים. הוא איחד את הכוחות שהיו בארץ לפני הקמת המדינה, והקים מהם את צבא ההגנה לישראל, תוך כדי מלחמת העצמאות. עם תום המלחמה הוביל את מפלגתו לניצחון בבחירות הראשונות, והמשיך בתפקידיו בממשלה. בשנים הראשונות אחרי הקמת המדינה הגיעו לארץ עולים רבים מאוד. בן-גוריון התעקש שלא יגבילו את העלייה למדינת ישראל הצעירה, ויאפשרו לכל יהודי לעלות לארץ ולהיות בה אזרח שווה זכויות.</p>	<p>פסקה ה</p> <p>35</p> <p>40</p>
<p>בן-גוריון החזיק בהשקפה כי עתיד היישוב היהודי בארץ הוא בנגב על מרחבי העצומים, ביחס לחלק הצפוני קטן-הממדים של המדינה. כשהוא חדור אמונה, התפטר בן-גוריון ב-7 בדצמבר 1953 מראשות הממשלה, ועבר להתגורר בצריף שנבנה למענו בקיבוץ שדה בוקר שהוקם שנה קודם לכן. בן-גוריון השתלב בעבודות השונות בשדה, בדיר העזים ובתחנה המטאורולוגית. פולה ודוד בן-גוריון היו החברים המבוגרים ביותר במשק הצעיר, ולדבריו הגיע לשדה בוקר משום שאהב את המקום ורצה להשתתף בעצמו בהפרחת השממה.</p>	<p>פסקה ו</p> <p>45</p> <p>50</p>
<p>מאז הקמת מדינת ישראל לא שרר שקט בגבולות המדינה הצעירה, ומסתננים חדרו משטח המדינות השכנות. בתחילה עסקו המסתננים בעיקר בגניבה, אבל אחר כך גם בחבלה ובפגיעה ברכוש ובנפש. המצב הלך והידרדר ובשנת 1956, שנה אחרי שחזר בן-גוריון לממשלה, פרצה "מלחמת קדש". במהלך המלחמה כבש צה"ל את חצי האי סיני. כעבור זמן קצר נחתם הסכם, אשר במסגרתו נסוגו הכוחות מכל האזור שכבשו תמורת שיט חופשי במפרץ אילת ושקט בגבולות. בן-גוריון כיהן כראש ממשלה במשך שמונה שנים נוספות. היו אלה שנים שקטות למדי מבחינה ביטחונית, ושנות שגשוג מבחינה כלכלית.</p>	<p>פסקה ז</p> <p>55</p>
<p>בגיל 77 החליט בן-גוריון להתפטר מהממשלה, אך המשיך בפעילות פוליטית. בגיל 85 התפטר מחברותו בכנסת, הפסיק את פעילותו הפוליטית, והקדיש את זמנו לכתיבת זיכרונותיו. בשנת 1973, כשהיה בן 87, נפטר דוד בן-גוריון, ונקבר בחלקת קבר שבחר בחייו במדרשת שדה בוקר.</p>	<p>פסקה ח</p> <p>60</p>

מדבריו של בן-גוריון

(דוד בן גוריון, 1945, גנר המדינה)

מדברי דוד בן-גוריון בפגישה עם מפקדי "ההגנה", לפני הקמת המדינה

"לא ננצח על ידי כוח צבאי בלבד. בימינו אין מלחמה נעשית על ידי צבא בלבד ומלחמתנו אינה קלה מכל שאר המלחמות. להפך, היא קשה מכולן, כי מלחמה זו איננה נגד הכוח הצבאי היהודי, אלא נגד היישוב כולו ואין להבחין כלל בין חזית לעורף. כל אחד מאיתנו, גדול וקטן, איש ואישה, זקן וטף, אם הוא רוצה או אינו רוצה בכך, הוא בחזית.

המלחמה הוכרזה נגדנו, כשאינו לנו עדיין מעמד של מדינה, ואין לנו ממשלה מוכרת ולא קשה לשים עלינו מצור בים, כשם ששמו מצור ביבשה... לא נעמוד, אם לא נגייס את המשק, את הרוח ואת החוסן המוסרי. גם אנשי צבא, שאומנותם בכך, הכירו שהכוח המוסרי ערכו כשני שלישים מן הכוח הצבאי".

מדברי דוד בן-גוריון,

"מדינה אינה עניין חיצוני בלבד, מסגרת, שלטון, מעמד בינלאומי, ריבונות, צבא, המדינה אינה קיימת ושרירה כל עוד אינה שרויה בלב העם, בנפשו, בהכרתו. מדינה היא הכרה והרגשה של אחריות וזיקה ממלכתית של כל אישי העם, של כל אזרחי המדינה".

טקסט 3 - קטע מתוך נאום

נאום גולדה מאיר, ראשת הממשלה

(גולדה מאיר, ראשת הממשלה, 10 בדצמבר 1973,

אתר כנסת ישראל https://www.knesset.gov.il/vip/BenGurion/heb/BG_Speech1.html)

כבוד הנשיא, כבוד היושב ראש, חברי הכנסת,

פסקה א אין גבול למה שאפשר להגיד על בן-גוריון ועל פועלו האדיר בתולדות עמנו מאז עלותו ארצה בראשית המאה. תחומי ההתעניינות שלו היו בלתי מוגבלים כמעט. בעיסוקיו הרחניים נכללו לא רק המקורות, התנ"ך, נבכי התולדות של עם ישראל ומורשתו, אלא גם הגותם הפילוסופית, החברתית והדתית של עמים אחרים ותרבויות קדומות ומאחרות. **5** אינני באה לדבר על משנתו. אצמצם עצמי למילים ספורות על פועלו בשטח היהודי, הציוני והישראלי, וגם זאת רק בהעלאת ראשי פרקים אחדים.

פסקה ב בשנות מלחמת העולם והשואה, כאשר עמי העולם המעורבים במלחמה הגדירו את מטרות השלום שלהם, היו בתנועה הציונית מי שחשבו והביעו את דעתם, שגם העם היהודי צריך להגדיר את מטרת השלום שלו. אבל דוד בן-גוריון ידע להקנות לתפיסתו, **10** להשקפתו, לשאיפתו הגדרה מנוסחת בפשטות אופרטיבית, ולהעמיד על סדר יומו של העולם תביעה למדינה יהודית לאלתר כמטרת השלום של העם היהודי. הדבר ידוע בתולדות הציונות כ"תכנית בילטמור".

<p>[...] ומשהתגבשה תפיסתו ריכז את כל מאמצי הנפש והגוף של העם בארץ ובגולה להגשמת המטרה הזאת. והוא הנהיג את העם דרך מלחמת העצמאות עד לתעוזה של ההכרזה על המדינה היהודית. אחד הקווים הבולטים ביותר באופיו ובדמותו של בן-גוריון היה היכולת המופלאה לברור מתוך מכלול של בעיות רבות, בהן חיוניות וכבדות, שעמדו על סדר יומו, את הדבר העיקרי, המרכזי ביותר, המכריע באותה עת. ולאחר שבחר והכריע היה דוחה את פעילותו בכל הדברים האחרים ומתרכז בעיקר. לעתים היה הדבר למורת רוח החברים שעבדו במחיצתו או פעלו לצדו. אבל לאחר שבן-גוריון החליט על העיקר, לא היה אפשר להסיטו מדרכו וממעשיו.</p>	<p>פסקה ז 15 20</p>
<p>[...] בעיצומה של העלייה ההמונית בשנים הראשונות שלאחר קום המדינה החליט בן-גוריון להתרכז ביישוב הנגב ובאכלוסו. זכורה לכולנו קריאתו להתנדבות ולגיוס בני ההתיישבות הוותיקה לעזרת מושבי העולים. וכעבור זמן לא רב הוא פרש מכהונתו ועלה לשדה בוקר. הוא רצה, כאילו בכוח של מופת אישי, לעורר את הנוער ולהגביר את ההליכה לנגב. כאשר רואים אנו עתה את הברכה הרבה להתיישבות הזאת, בהפרחת חלקים של הנגב, בהפיכת אנשים שלא ידעו עבודת אדמה בחייהם להיותם עובדי אדמה מצליחים, כאשר אנו רואים את הדור השני של מתיישבים אלה כחקלאים מושרשים למופת - אנו יודעים להעריך את גודל חזונו ואת פועלו האדיר במפעל זה.</p>	<p>פסקה ח 25 30</p>
<p>[...] בדצמבר 1949 החליטה עצרת האומות המאוחדות לקיים את החלטתה משנת 1947 בדבר משטר בינלאומי מיוחד לעיר ירושלים ולכפרים ולמקומות הסמוכים לה. בן-גוריון הוא שהכריע, למרות הסכנות המדיניות, והחליט להעביר את הכנסת ואת הממשלה לירושלים. במעשה זה הוכרע כי ירושלים תהיה בירת ישראל.</p>	<p>פסקה ט 30</p>
<p>[...] דוד בן-גוריון, יותר מכל איש אחר, החדיר בתודעת העם את המושגים והדפוסים של ממלכתיות. הוא ראה בכך כורח לאומי וערך חינוכי ממדרגה עליונה. זה כאלפיים שנה חי עמנו ללא מדינה, ללא ריבונות יהודית, והנה קמה מדינת ישראל. בן-גוריון ראה הכרח ותפקיד לחנך את העם להגשים את המעבר המהפכני אל הוויה של מדינה עצמאית דמוקרטית. את המעבר מתנאים של יישוב הנתון לשלטון זר למדינה עצמאית עשינו כולנו בהדרכתו של בן-גוריון.</p>	<p>פסקה י 35</p>
<p>במאמץ אדיר זה הוא ניסה לכלול את כל היסודות החלוציים, היוצרים, אשר בזכותם היה אפשר בכלל להגיע לעצמאות ולמדינה. התודעה של ממלכתיות יהודית מתחדשת באה לביטוי מלא בהקמת צה"ל, כצבא העם, צבא כל העם מתוך הבנה שרק בשילוב הרוח והכוח ניתן להביס את האויב. צבא הנתון למרות הדמוקרטיה הנבחרת. בבעיות אלה הוא שיקע את כל הלהט והשכנוע הפנימי - שבהם הצטיין. גם רבים מאלה שהיססו, או שחלקו עליו, הודו כעבור זמן כמה צדק.</p>	<p>פסקה יא 40</p>
<p>[...] בזירה הבינלאומית, נדמה לי שמותר להגיד שבן-גוריון היה בין הראשונים שראו את מלוא החשיבות הסגולית המכרעת של הקשר עם ארצות הברית. הוא חש כי היישוב היהודי הגדול שם, במשטר הדמוקרטי של ארצות הברית, יכול לבוא לידי ביטוי לעזרת מדינת ישראל. הוא גם הבין את אופייה של ארצות הברית עצמה, את ערכיה הדמוקרטיים ואת הסיכוי לרקום יחסי ידידות עמה.</p>	<p>פסקה יב 45</p>

פסקה 6

50 דרכו של בן-גוריון ודבריו בעל פה ובכתב בנושא היחסים בינינו ובין עמי ערב הם לנו מקור של השראה והדרכה, מאז ספרו "אנחנו ושכנינו" ועד היום. במרכז תורתו ומדיניותו היו שני עיקרים: השאיפה לשלום וליחסי שוויון וכבוד הדדי, וההכרה כי כל עוד אין שלום דרושה לנו עוצמה להתגוננות, שהיא תנאי לשלום. בן-גוריון ידע כי השלום אינו תלוי רק בנו, ובכנס מפקדים ב-1962 אמר: "...אבל התנאי היסודי לקירוב השלום בינינו ובין הערבים - והוא תלוי בנו - הוא יצירת תנאים שיעקרו מלב השכנים את החלום שאפשר להכחיד את ישראל. מפני כך אני רואה בשכלולו של צה"ל מילוי שליחות של שלום. אבל כוחו של צה"ל בלבד לא יספיק. השלום יתקרב אם נגדיל מספרנו בארץ על ידי עלייה גוברת מארצות המצוקה ומארצות הרווחה, אם נאכלס הנגב והגליל, אם נבטיח ידידותן ועזרתן של הארצות שבכוחן לספק לצה"ל הציוד הדרוש לו, ואם נבקש טובתם של כל העמים בעולם".

60

פסקה 7

כאשר אמרתי, יש כתובים, ומי שמדפדף בספריו ובמסמכים שהוא השאיר יכול למצוא דברים מופלאים. ברשותכם, חברי הכנסת, ברצוני לקרוא דבר אחד. אחרי "השבת השחורה" התעכב בן-גוריון, בדרך מארצות הברית, על פי דרישת החברים בהנהלת הסוכנות, בפריז. באותם הימים הייתה ועידת מפלגת פועלי ארץ ישראל, ועל סדר יומה: מאבק. והאיגרת הזאת הוא שלח אל הוועידה: "אל פחד ואל ייאוש; אבל גם אל אשליות! דרכנו מתלות, פיזור, נכר וגולה למולדת, עצמאות, חירות ומדינה היא לא קלה ולא סוגה בשושנים. ובלי כישלונות וקשיים ומאמצים לא נגיע למחוז חפצנו. ואם ידידים ותיקים התכחשו לנו, אל נשתעשע בדמיונות שווא שעוזרים נאמנים יקומו לנו ממקום אחר רק באשר זה רצוננו. כלפני שנה, לפני חמש שנים, לפני 25 שנה ולפני 40 שנה, עלינו קודם כול ולאחר הכול לסמוך על עצמנו, על צורכנו, יכולתנו, כוחנו! אמונה זו בכוח עצמנו לא הכזיבה אף פעם, וממנה כל החיל אשר עשינו בארץ, ועשינו חיל רב מאז החלת עבודתנו לפני שלושה דורות. וכשנפעל וניאבק ונעמוד ללא חת, וללא רתיעה, ונוסיף אונים, ישובו אלינו הידידים הישנים, וגם חדשים יצטרפו, כאשר יהיה כדאי להם. וגם אלה אשר כאילו נשבעו לנו שבועת איבה ושנאת עולם - עוד יושיטו לנו יד. אבל לא בלהטי מילים ונוסחאות יקומו כל הדברים הטובים, אלא כתוצאה של מאמצים המתמידים ללא הרף וללא לאות, אשר יגלו את כוחנו כגורם עצמאי.

70

75

פסקה 8א

[...] כבוד היושב ראש, ברשותך וברשות חברי הכנסת אני רוצה בדקה להגיד מילים אחדות אישיות. נפל בחלקי להכיר את בן-גוריון ב-1917, כאשר הוא וחברו, החבר הטוב והיקר לו, יצחק בן צבי זיכרוננו לברכה, באו לארצות הברית אחרי שגורשו מכאן על ידי המשטר הטורקי על פי צו: לעולם לא לשוב עוד. בואו של בן-גוריון וחברו היה אולי המאורע החשוב ביותר שקרה ליהדות אמריקה דאז: הקים את "החלוץ" והביא את דבר ארץ ישראל כמעט בפעם הראשונה ליהדות האמריקנית. נפל בגורלי במשך כל שנות חיי בארץ, הרבה מאוד מהשנים האלה, הרוב המכריע של השנים האלה, לעבוד במחיצתו - בוועד הפועל של ההסתדרות, בהנהלת הסוכנות, עם קום המדינה. הייתה ידידות רבה, הייתה תקופה קצרה מרה, ואני מודה לאלוקים שבשנים האחרונות הייתה התפייסות מוחלטת ושלמה. ובין כל הדברים שרשומים בלבי לחסדו של בן-גוריון, אולי בין הדברים הגדולים ביותר, היה שאחרי יריבות מרה לשניים זכינו לידידות מחודשת וטובה.

80

85

חוק דוד בן-גוריון

(כנסת ישראל, 22 בנובמבר 1976, אתר כנסת ישראל https://www.knesset.gov.il/vip/BenGurion/heb/BenGurion_Law_Frame.html)

1. לזכרו ולפועלו של דוד בן-גוריון ולהנהלת מורשתו לדורות מחוקקת הכנסת את חוק דוד בן-גוריון.	החוק
פרק א: המוסדות	
2. המוסדות להנצחת זכרו של דוד בן-גוריון יהיו בית דוד בן-גוריון, המכון למורשת דוד בן-גוריון בשדה בוקר והמכון לחקר המדבר.	שלושה מוסדות
סימן א: בית דוד בן-גוריון	
3. מוקם בזה מוסד בשם בית דוד בן-גוריון.	הקמה
4. בית דוד בן-גוריון יהיה בשדרות בן-גוריון בתל אביב בבית שציווה למדינה.	המקום
5. בית דוד בן-גוריון יהא פתוח לציבור וישמש: א. מוזיאון לזכרו. ב. מרכז לקריאה, לעיון, למחקר ולפרסום בנושאים שתקבע מועצת המוסד.	המטרות
6. א. לבית דוד בן-גוריון יהיו מועצה וועד מנהל. ב. המועצה תהיה של 13 חברים שהם שבעה שקבע דוד בן-גוריון בצוואתו ושישה שתמנה הממשלה. ג. המועצה תבחר מבין חבריה את הוועד המנהל.	הרשויות
סימן ב: המכון למורשת דוד בן-גוריון	
7. מוקם בזה מוסד בשם המכון למורשת דוד בן-גוריון	הקמה
8. א. המכון יהיה בשדה בוקר, ויכיל את הצריף ששימש למגוריו של דוד בן-גוריון בקיבוץ שדה בוקר ואת ספרייתו במקום שהייתה בעת פטירתו. ב. המכון יכיל גם ארכיון ומרכז למחקר להוראה ולכינוסים.	מקומו ותכולתו
9. א. לכינוס החומר הספרותי המדעי והתיעודי הקשור באישיותו של דוד בן-גוריון בפעלו ובתקופתו. ב. ללימוד ולמחקר של תקומת ישראל בארץ ישראל ולפרסום תוצאותיהם.	המטרות
סימן ג: הוראות כלליות	
12. א. בית דוד בן-גוריון והמכון למורשת דוד בן-גוריון בסימן זה המוסדות יהיו תאגידיים. ב. המכון לחקר המדבר יהיה חלק מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב.	
13. המדינה תשלים את הכנסותיהם של המוסדות כדי הדרוש להוצאות קיומם, החזקתם ופיתוחם, והם יעמדו לביקורת מבקר המדינה.	
14. הוועד המנהל של כל מוסד יכין הצעת תקציב שנתי לשנת תקציב, כשנת תקציב המדינה, ויגישה לשר החינוך והתרבות. התקציב טעון אישור הממשלה ושאר דרכי קביעתו ייקבעו בתקנות.	
חתומים על המסמך אפרים קציר, נשיא המדינה; יצחק רבין, ראש הממשלה; אהרון ידלין, שר החינוך והתרבות	

חלק ראשון - הבנה והבעה (50 נקודות)

קרא את הטקסטים שבנספח המצורף וענה על השאלות בפרקים שלפניך*.

פרק א: הבנת הנקרא (26 נקודות)

ענה על השאלות 1-4.

1. בן-גוריון פעל רבות למען הקמת מדינת ישראל וגם במהלך שנות קיומה הראשונות.
א. עיין בטקסט 1 וציין שתי פעולות המעידות על פעולתו למען הקמת המדינה, ושתי פעולות המעידות על תרומתו בשנות קיומה הראשונות של מדינת ישראל.
שתי פעולות המעידות על פעולתו למען הקמת המדינה

I

II

שתי פעולות המעידות על תרומתו בשנות קיומה הראשונות של מדינת ישראל

I

II

- ב. (1) ציין שתי דרכים רשמיות מתוך הטקסט או מידע העולם שלך שבהן מדינת ישראל מנציחה את דמותו של בן-גוריון.

דרך 1

דרך 2

- (2) איזו דרך מבין הדרכים שציינת בסעיף (1) משקפת בצורה הטובה ביותר את מורשתו של בן-גוריון? נמק את תשובתך על סמך הטקסטים שקראת.

2. במגילת העצמאות פונה בן-גוריון ליהודים בכל העולם: "אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבניין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל".

- א. מה היה יחסו של דוד בן-גוריון לעולים החדשים, וכיצד בא הדבר לידי ביטוי על פי טקסט 1?

* בבחינת הבגרות הטקסטים יופיעו כנספח למחברת, ולכן ההוראה מנוסחת בצורה זו, על פי הניסוח בבחינת הבגרות.

ב. האם גולדה מאיר תמכה בעמדתו של בן-גוריון כלפי העולים החדשים? הבא ביסוס לדבריך מטקסט 3.

3. לפניך קטע שהושמט במהלך עיבודם של הטקסטים.

בשנת 1960 היוצרות התהפכו. בן-גוריון התבטא בחריפות נגד פנחס לבון שהיה מעורב בפרשת ריגול וחבלה במצרים. לדבריו של בן-גוריון, היינו חייבים לברר באופן מעמיק את מידת אחריותו של לבון בפרשה. מובן שהקמנו ועדת שרים לבדיקת האירוע, והיא מצאה את לבון זכאי מכל האחריות. בן-גוריון כעס מאוד, התפטר וקרא לפתוח בחקירה משפטית בעניין. אני באותה תקופה הייתי בהנהגת מפלגת מפא"י, הפכתי להיות אחת מיריבותיו הגדולות. בן-גוריון האשים אותי בשחיתות, ואני, לצערי, החרמתי את מסיבת יום הולדתו ה-80 שהתקיימה בשנת 1966. עם זאת בשנותיו האחרונות היה מעין פיוס בין שנינו.

- א. ציין מאיזה טקסט הושמט הקטע. _____
- ב. ציין היכן היית מוסיף את הקטע (לאחר איזו שורה ומילה). נמק את בחירתך.

ג. מדוע לדעתך בעיבוד הטקסט בחרו להשמיט את הקטע?

4. בטקסט 2 מובאים שני ציטוטים מדברים שאמר בן-גוריון בהזדמנויות שונות.

א. כתוב במשפט אחד את הרעיון המרכזי בכל אחד מן הציטוטים.

הרעיון המרכזי בציטוט 1 _____

הרעיון המרכזי בציטוט 2 _____

ב. כיצד הייתה מגיבה גולדה מאיר לכל אחד מן הציטוטים? הבא הוכחות מן הטקסט.

פרק ב: כתיבה מחזגת [24 נקודות]

ענה על שאלה 5.

5. לקראת יום העצמאות של מדינת ישראל נתבקשת על ידי המורה לאזרחות להכין סקירה תיאורטית, שתציג אותה לחבריך בכיתה על אודות פעילותו הפוליטית של בן-גוריון לפני הקמת המדינה ואחריה ועל אודות מורשתו.
- בכתיבתך התבסס על הטקסטים 1-4. הקפד על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסיכום ובסופו. כתוב בהיקף של 400 מילים.

A series of 30 horizontal lines for writing, arranged in a single column.

חלק שני - לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. עליך לענות על שני פרקים: פרק א - חובה, ואחד מהפרקים ב-ג.

פרק א: חובה - שם המספר, מילות היחס ואותיות השימוש (50 נקודות)

ענה על שאלה 6.

6. א. לפניך חמישה משפטים.
- במשפטים (1)-(5) כתוב את המספרים במילים (נקד במידת לצורך).
- (1) דוד בן-גוריון נולד בשנת **1886**. _____
- (2) הושג הסכם על הצטרפותם של **10,000** חיילי האצ"ל. _____
- (3) בגין פרש מהממשלה בשל הסכמתה לפעול על פי החלטה **242**. _____
- (4) בשנת 1949 זכתה המפלגה ב-**14** מושבים. _____
- (5) בגיל **14** ייסד בן-גוריון אגודה ציונית לנערים. _____
- ב. לפניך ארבעה משפטים, ובהם מילות יחס מודגשות.
- הקף בכל אחד מהם את הצורה הנכונה של מילת היחס.
- (1) במשך שנים ארוכות הכעס מופנה **כלפיהם** / **כלפם**.
- (2) הציבור הצעיר בישראל **איננו** / **איננו** מודע לעברו של בן-גוריון.
- (3) דוד בן-גוריון אהב את הצעירים שראה בנגב, והיה מוכן לעשות **בשבילם** / **בשביהם** הכול.
- (4) אנו מזמינים **אותכם** / **אתכם** לטקס פתיחת בית דוד בן-גוריון בתל אביב.
- ג. לפניך שלושה משפטים, ובהם מודגשות אותיות וכל"ב.
- הוסף ניקוד מתאים לכל אחת מאותיות וכל"ב המודגשות.
- (1) בגיל 85 הקדיש דוד בן גוריון את זמנו **לקתיבת** זיכרונותיו.
- (2) מאז הקמת מדינת ישראל לא שרר שקט **בגבולות** המדינה הצעירה.
- (3) **בחמשה** עשר בחודש נבקר בשדה בוקר.

לפניך שני פרקים: פרק ב - תחביר ופרק ג - מערכת הצורות.
בחר בפרק שלמדת: בפרק ב - תחביר או בפרק ג - מערכת הצורות.
בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

עליך לענות על ארבע שאלות.

ענה על ארבע מן השאלות 7-11 (לכל שאלה 10 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר ענה על כל הסעיפים.

7. א. לפניך משפט מפסקה ג בנאומה של גולדה מאיר.

משהתגבשה תפיסתו, ריכז את כל מאמצי הנפש והגוף של העם בארץ ובגולה להגשמת המטרה הזאת.

(1) ציין את סוגו התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר). _____

(2) אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר), תחם את האיברים.

אם המשפט הוא משפט מורכב, תחם את הפסוקית או את הפסוקיות, וציין את תפקידן התחבירי.

(3) במשפט חלק כולל. העתק את החלק הכולל, וציין את תפקידו התחבירי.

_____ (4) ציין את תפקידו התחבירי של הצירוף המודגש בקו. _____

ב. לפניך משפט שיש בו דו-משמעות.

הורי התלמידים שהשתתפו בפעילויות שבמכון למורשת בן גוריון, הם אנשים נעימים.

(1) נסח שאלה שתבהיר מהי הדו-משמעות שבמשפט.

_____ (2) כתוב שני משפטים שכל אחד מהם יבטא משמעות אחת של המשפט הדו-משמעי.

I

II

8. א. לפניך שני משפטים המתבססים על נאומה של גולדה מאיר.

I. בן-גוריון ראה הכרח ותפקיד לחנך את העם.

II. האם בן-גוריון רצה להגשים את המעבר המהפכני אל הוויה של מדינה עצמאית דמוקרטית? ללא ספק.

(1) נסח את שני המשפטים כמשפט אחד מורכב.

(2) ציין את תפקידה התחבירי של הפסוקית שהתקבלה במשפט שניסחת.

(3) ציין יתרון רטורי של הניסוח המקורי לעומת הניסוח שכתבת בסעיף א.

ב. לפניך משפט מורכב המתבסס על "חוק בן-גוריון".

תפקידו של המכון למורשת דוד בן-גוריון בשדה בוקר הוא שימש מרכז לחוקרים בתחום

תקומת ישראל וירכז את החומר הספרותי על אודות דוד בן-גוריון.

(1) תחם את הפסוקית במשפט, וציין את תפקידה התחבירי ואת סוגה התחבירי.

(2) המר את המשפט למשפט פשוט.

(3) הצירוף "דוד בן-גוריון" חוזר פעמיים במשפט. מה תפקידו?

(4) קבע את התפקיד התחבירי של המילים המודגשות בקו.

9. לפניך משפט על סמך טקסט 3, פסקה ח.

אל נשתעשע בדמיונות שווא שעוזרים נאמנים יקומו לנו ממוקום אחר רק כי זהו רצוננו.

א. ציין את סוגו התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).

ב. אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר), תחם את האיברים.

אם המשפט הוא משפט מורכב, תחם את הפסוקית או את הפסוקיות, וציין את תפקידן התחבירי.

ג. ציין את כל הנושאים והנשואים שבמשפט.

ד. נסח את המשפט מחדש תוך המרת האזכור "לנו" באזכור מפורש על פי הטקסט.

10. א. לפניך משפט המתבסס על טקסט 1, פסקה א.

דוד בן-גוריון וחבריו הבינו שהנעשה ולא הנאמר הוא הדבר האמיתי.

- (1) ציין את סוגו התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר). _____
- (2) אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר), תחם את האיברים.
אם המשפט הוא משפט מורכב, תחם את הפסוקית או את הפסוקיות, וציין את תפקידן התחבירי.
- (3) (א) העתק את החלק הכולל מן המשפט וקבע את תפקידו התחבירי.

(ב) מהו הקשר הלוגי הבא לידי ביטוי בחלקים הכוללים? _____

ב. לפניך שלושה משפטי שאלה. ציין את התפקיד התחבירי של מילת השאלה המודגשת בקו בכל אחד מן המשפטים.

I. מי ידע להקנות לתפיסתו הגדרה מנוסחת בפשטות וגם להעמידה על סדר יומו של העולם?

II. כיצד אפשר לסכם פעילות של חיים שלמים בנאום אחד?

III. אילו משפחות הצטרפו לבן-גוריון במסעו לנגב?

ג. לפניך שני משפטים מורכבים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. כשקורה משהו באמת רע, אתה יודע מי יעמוד לצדך.

II. לפחות תדעו מהן הסיבות שלי לדחיית ההחלטה.

(1) תחם את הפסוקיות בשני המשפטים, וכתוב את תפקידה התחבירי של כל אחת מהן.

(2) ציין את תפקידה התחבירי של המילה המודגשת בקו בכל אחד מן המשפטים.

I. _____ II. _____

11. לפניך משפט המתבסס על דברי דוד בן-גוריון בפגישה עם מפקדי "ההגנה".

לא ננצח על ידי כוח צבאי בלבד, ולכן עלינו להבין כי גדול וקטן, איש ואישה, זקן וטף, מיומנים ושאינם מיומנים - כל היישוב היהודי, כאילו אין הבחנה בין עורף לחזית, נמצא במלחמה.

א. (1) זהה במשפט חלק כולל ותמורה, וציין את תפקידו התחבירי של החלק הכולל.

חלק כולל _____ תפקידו התחבירי _____

תמורה _____

(2) כתוב את המשפט מחדש, כך שהחלק הכולל יהיה תמורה של ביטוי מכליל (השמט את הביטוי המכליל הקיים).

ב. לפניך שני משפטים משובשים. תקן את שני המשפטים, והסבר את התיקון.
I. **אם הייתי מכירה את פעילותו הפוליטית של דוד בן גוריון, הייתי יכולה להביע את עמדתי עליה.**

התיקון: _____
ההסבר: _____

II. **בגלל שדוד בן גוריון וחבריו רצו להקים בישראל חברה טובה וצודקת יותר, הם עלו ארצה.**

התיקון: _____
ההסבר: _____

ג. לפניך משפט מורכב. קרא אותו, וענה על השאלות שאחריו.

ההצעה שנבקר במכון למורשת בן גוריון מצאה חן בעיני התלמידים.

(1) תחם את הפסוקית במשפט, וכתוב מעליה את תפקידה התחבירי.

(2) המר את הפסוקית שבמשפט זה בפסוקית מצומצמת.

(3) איזה מידע מן המשפט המקורי אבד כשהפסוקית שבו הפכה לפסוקית מצומצמת?

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

עליך לענות על ארבע שאלות.

ענה על ארבע מן השאלות 12-16 (לכל שאלה 10 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים.

12. לפניך חמישה משפטים, ובכל אחד מהם מילה מודגשת.

I. דוד בן-גוריון וחבריו **מְנַסִּים** להגשים את חלומם.

II. ה**נְסִיוֹן** להפריח את הנגב הצליח.

III. כדי ל**הַנִּים** את אויבינו עלינו לגייס את כל העם.

IV. חברי היישוב החדש בנגב **יִנְסוּ** לעבוד את האדמה בכוחות עצמם.

V. בני העלייה השנייה חיו ב**מְנוּסָה** במשך שנים רבות בארץ מוצאם.

א. ציין את ה**שורש** של כל אחת מן המילים המודגשות.

ב. העתק שתי מילים מן המילים המודגשות השייכות לאותו הבניין. ציין את הבניין.

ג. כתוב את הפועל המודגש במשפט I בסביל.

ד. כתוב שם נוסף מאותו משקל של השם במשפט II.

13. א. (1) לפניך קטע. נניח שהתבקשת לקרוא אותו בקול. הקף את הצורות שהגייתן נכונה.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה **גֵרֶשׁ** / **גֵרֶשׁ** דוד בן גוריון מהארץ, לכן הוא יצא לארצות הברית, ושם פעל ככל יכולתו למען הציונות. לקראת סוף מלחמת העולם הראשונה עמד הצבא הבריטי לקראת כיבוש ארץ ישראל. אז פרסמה ממשלת בריטניה את "הצהרת בלפור" שבה **הַצְהִירָה** / **הַצְהִירָה** על תמיכתה בהקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל. בן גוריון חזר לארץ ישראל לאחר ש**נִכְבְּשָׁה** / **נִכְבְּשָׁה** על ידי הכוחות הבריטיים. עם ההכרזה על הקמת מדינת ישראל הולך ו**גֹדֵל** / **גֹדֵל** מספר העולים בארץ. העולים **מְגִיעִים** / **מְגִיעִים** מכל רחבי תבל.

(2) בחר בשתיים מן הצורות שהקפת, והסבר מדוע קבעת שהגיית כל אחת מן הצורות שבחרת נכונה.

ב. לפניך שני משפטים, ובהם מילים מודגשות:

I. הנער **מִדְמָם**, לכן יש להשתמש ברסיס המכיל ארס.

II. הרעש מאחיש האוזניים **יָדָם** בעוד רגע.

(1) מה השורש המשותף לשני הפעלים המודגשים? _____

(2) מה הבניין של כל אחד מהפעלים המודגשים?

I. _____ II. _____

ג. לפניך רשימה של חמישה שמות. הקף את השמות שנגזרו מהשורש של הפעלים בסעיף א.

דְמִיוֹן, דְמָמָה, דְמוּם, דְמוּת, דָם

14. א. לפניך ארבעה משפטים ובכל אחד מהם מילה מודגשת.
- I. ההזדהות שלנו עם הכאב הלאומי **מתעוררת** כשקורה אסון במדינה.
 - II. הרווחנו את ה**זכות** לחגוג עצמאות.
 - III. כאשר **תושבי** הכרמל פונו מבתיהם, החלו לאסוף תרומות של בגדים, ספרים ועוד, כדי להקל את חייהם.

IV. בכל פעם שאנחנו שומעים על אסון, משהו **מת** בנו.

(1) ציין את השורש של כל אחת מן המילים המודגשות.

I. _____ II. _____ III. _____ IV. _____

- (2) כתוב פועל מהשורש של השם במשפט II.
- (3) כתוב פועל מהשורש של השם במשפט III בבניין הפעיל, עבר, נסתר.
- (4) כתוב פועל מהשורש של הפועל במשפט I בבניין הפעיל, עבר, נסתר.
- (5) שם מאותה גזרה ומאותו משקל של השם במשפט III.

ב. לפניך שתי קבוצות של שמות, ובכל קבוצה ארבעה שמות בעלי משקל זהה.

- I. **פְּסֻלָּה, נְשָׂרָה, נְסֻרָה, יְכָלָה**
- II. **מְכַלְלָה, מְשַׁפְּחָה, מְנַהֵרָה, מְשַׁטָּרָה**

ענה בכל קבוצה על הפרטים הבאים:

(1) איזה שם יוצא דופן מבחינת משמעות המשקל?

I. _____ II. _____

(2) מהי המשמעות המשותפת לשלושת השמות האחרים?

I. _____ II. _____

ג. לפניך ארבעה שמות בעלי צורן סופי משותף.

- I. **שְׁקוּפִיּוּת, צְנוּנִיּוּת, מְפַרְשִׁיּוּת, קְשָׁתִיּוּת**

(1) איזה שם יוצא דופן מבחינת משמעות הצורן הסופי?

(2) מהי המשמעות המשותפת של הצורן הסופי בשלושת השמות האחרים?

15. לפניך רשימה של תשעה שמות.

- I. **הַפְּסִיקָה, כְּבוֹשֶׁת, מִסְעָה, בְּטָחוֹן, כְּבִישׁ, אֵיכוּת, הַגָּעָה, נְצַחוֹן, קוֹלְנוֹעַ**

מצא ברשימת השמות את הפרטים הבאים:

- א. שני שמות פעולה המשתייכים לבניין הפעיל. I. _____ II. _____
- ב. שני שמות מגזרת חפ"נ. I. _____ II. _____
- ג. שני שמות המשתייכים לאותו משקל. I. _____ II. _____
- ד. שם אחד שנוצר מבסיס וצורן סופי. _____
- ה. שם אחד שנוצר משני בסיסים. _____

16. א. לפניך שתי קבוצות של שמות, ובכל קבוצה ארבעה שמות שנוצרו משורש ומשקל.

I. תְּפוּסָה, תְּפוּקָה, תְּנוּפָה, תְּנוּעָה

II. פְּתִירוֹן, פְּדִיוֹן, שְׁלֵגוֹן, תְּאֵבוֹן

ציין בכל קבוצה איזה שם יוצא דופן מבחינת המשקל, והסבר.

ב. לפניך שתי קבוצות של שמות, ובכל קבוצה ארבעה שמות.

I. תְּחִזִית, כְּסָפִית, תְּכָלִית, תְּדָמִית

II. כְּרִטִיסוֹן, שְׁחִין, מְשֻׁפָּטוֹן, סוּלָן

ציין בכל קבוצה איזה שם יוצא דופן מבחינת דרך התצורה, והסבר.

ג. לפניך שתי קבוצות של שמות, ובכל קבוצה ארבעה שמות.

I. אַחְזוֹר, מְסָגוֹר, תְּפָקוֹד, בְּזָבוֹז

II. מְקוֹם, מְרִכּוֹז, מְלֻכּוֹד, מְתוֹן

הקף בכל קבוצה את השם שלא נוצר משורש תנייני.

ד. לפניך שלושה פעלים ושם פעולה אחד בעלי שורשים מרובעים.

הסבר את דרך היווצרותו של כל אחד מן השורשים.

I. מְסַפְּרֵתִי את העמודים בחוברת.

II. דְּפַדְפַתִּי בספר.

III. שְׁכַפְּלָנוּ את הדפים.

IV. שְׂרִיוֹן של תאריך האירוע.